СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Ч. 198. — Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 25. серпня, 1924. — VOL. XXXII. — No. 198. — Jersey City, N. J., Monday, August 25, 1924. — THREE CENTS

Демократичний кандидат осуджує Ку Клакс Клена і злодійства в републиканській адміністрації.

СІҐЕРТ, Н. Дж., 22. серпня. — Сьогодня був тут демократичний кандидат Джан В. Дейвис в гостях у ґовернора Ню Джерзи, Джорджа Силзера і при сій нагоді виголосив другу кандидатську промову до 35,000 осіб, які тут зібрались його привитати.

Він зачав промову своєю заявою про Ку Клакс Клена. Назвав його по імени й осудив яко інституцію, противну американським засадам. Він візвав Кулиджа, щоби теж зложив таку заяву і тим усунув сю справу з виборчої аґітації.

Далі говорив знову про продажність і перекупність у републиканському правительстві у Вашинґтоні, заявляючи, що сеї справи не можна усунути ані забути. Се казав він, головна точка у теперішній виборчій кампанії. Републиканці винуваті за злодійства і мусять одвічати, продовжав він, додаючи, що „простий розум", про який говорив Кулидж, не заступить ще „простої чесности".

Говорячи про проґібіцію, сказав Дейвис, що він вже заявився за пошанованнем закона для збереження проґібіції, але не можуть того говорити ребубликанці, котрі використовували власть для легкої наживи з проґібіції.

Відтак пригадав ще тарифу, при помочі якої републиканці витягають публиці доляри для великих промисловців.

Вкінці сказав, що републиканці ведуть заграничну політику Злучених Держав яко приватну справу через приватних людий, але демократи вважають, що Америка досить велика держава, що може позволити собі говорити сама у свому імени.

НЮ ДЖЕРЗИ І ДЕЙВИС.

СІҐЕРТ, Н. Дж., 22. серпня. — Демократичні лідери стейту Ню Джерзи запевнили Дейвиса, що він здобуде сей стейт при виборах.

КУЛИДЖ МОВЧИТЬ.

ПЛІМОТ, Вермант, 22. серпня. — Репортери ґазет звернулись до Кулиджа через його секретаря С. Бескома Слемпа, щоби сказав, що він думае про визов Дейвиса у справі Ку Клакс Клена.

Слемп пійшов до президента, а вернувшись, заявив, що президенат нічого не хоче сказати.

ЛА ФОЛЛЕТ ВИГОСИТЬ ПЕРШУ ПРОМОВУ 1-ого ВЕРЕСНЯ

ВАШИНҐТОН, Д. К., 22. серпня. — Кандидат проґресистів сенатор Ла Фоллет заявив, що виголосить свою першу промову на Лейбор Дей.

Він її виголосить на радіостації.

Проґресисти запевняють Ла Фоллета, що він здобуде також стейт Іллинойс.

КУ КЛАКС КЛЕН ЛИШ ПРОТИ ЛА ФОЛЛЕТА.

ГАНТИНҐТОН, В. Ва., 22. серпня. — Голова Ку Клакс Клена, др. Г. В. Евенс, заявив, що Кленці поборювати-муть кандидатуру Ла Фоллета, а до Дейвиса і Кулиджа будуть ставитись невтрально, бо, як каже, вони оба американські націоналісти і тимсамим помагають Кленови „американізувати Америку"

ВЕЛИЧЕЗНІ СУМИ ЕВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ НА ВІЙНУ.

ВАШИНҐТОН, Д. К., 22. серпня. — Европейські держави видають і досі величезні суми гроша на военні ціли хотяй вже 7 літ минае від підписання перемиря.

Франція видала сього року на военні ціли $877,000,000.

Італія сього року видала на военні ціли $368,000,000.

Бельґія $145,000,000.

Югославія $415,000,000.

Греція $474,000,000.

Замітно, що сього року Злучені Держави видали всього $240,000,000, далеко меньше не тільки від Франції й Італії, які винні Америці міліярдидолярів, але навіть від таких маленьких держав як Югославія і Греція.

ОБОРОНА МІЛІОНЕРІВ-ДУШОГУБІВ.

ШИКАҐО, Ілл., 22. серпня. — Нині на суді промовляв старий, 67-літній карний оборонець Клеренс С. Дерров.

Він боронив убийників Ліополда і Ловба, кажучи, що вони допустились злочину, вбиваючи малого Френкса, яко хорі й неодвічальні уми, і тому, колиб їх за сей злочин повішено на шибениці, то се був би більший злочин аніж сей, якого вони допустились.

БАТЬКО ДЕМПСІЯ ОЖЕНИВСЯ.

СОЛТ ЛЕЙК СИТІ, Юта, 22. серпня. — Батько найбільшого американського боксера Джека Демпсія, Гайрам Демпсі, який мае тепер 67 літ, оженився 1-ого с. м., з панною Лотті Декстер Блессинґейм, котра мае 26 літ.

З першою жінкою старий Демпсі розвівся тому кілька літ.

РАДІОТЕЛЕҐРАМИ З МАРСА?

ВАШИНҐТОН, Д. К., 22. серпня. — З Лондону і з Венкувер, Бритиш Колумбія, в Західній Канаді, повідомляють, що тамошні радіостації чули нині якісь сильні а дивні звуки, яких ніхто не міг пояснити.

Знавці вгадують, що се радіотелеґрами з планети Марса, який наблизився тепер на 35 міліонів миль до землі.

ЦІНА ХЛІБА У ВИННИПЕҐУ ВИСША

З 6. серпня ціна хліба у Виннипеґу, в Канаді, піднеслась також з 6 на 7 центів за бохонець. В инших містах Канади ціна хліба піднеслася кілька днів скорше.

ВІЧЕ В ХОЛМІ.

Дня 27. липня с. р. відбулося в Холмі протимілітаристичне віче. Реферував пос. Скрипа. В двогодинній спокійній і змістовій промові зясував образ зброєння буржуазних держав та непомірний тягар податків і данини під яким стогнуть працюючі маси Польщі і Західної України, та вияснив неминучість нової війни і звязаних з нею страхіть та руїни людського життя і здобутків праці для догоди ненаситному капіталови і його стремлінню до нових заборів і підбоїв. Проти руйнуючої війни між капіталістичними державами, в якій працюючі маси були й будуть уживані, як бездушне знаряддя і военний матеріял, радив бесідник запобігти шляхом грімкого протесту усіх працюючих та рішучої боротьби селян і робітників за свої інтереси проти „рідних" капіталістів і обшарників.

Найбільша в Холмі саля „Полонія" не вмістила робітничів та селян, які з увагою хватали кожде слово; нагороджували бесідника окликами й оплесками одобрення. Робітники й селяни без ріжниці національности скоро заставили замовкнути гієно-пепесівську боївку, яка старалася перешкодити бесідникови а навіть похвалялася зірвати віче. Бо се було дійсно, як зазначив посол Скрипа, „перше зібраннє в Холмі, де слухачі почули незамаскувану правду про політику буржуазного уряду та соціял-угодових провідників, і в перше зійшлися в одному місці українські і польські селяни та робітники в Холмі, не з ненавистю один до одного, а з почуттем братньої любови (?) і клясової солідарности".

При оплесках принято усі предложені резолюції протесту проти мілітаризму.

ЛЕНІН.

Остров на Азовськім морі, який повстав у наслідок землетрусу, називатиметься „Ленін". Для вульканічного острова на морі — краща, більше символічна, ніж для міста Петроград.

ЧИ ЗДОРОВО Є КОЛИСАТИ І ГОЙДАТИ НЕМОВЛЯТА.

Візок випирае все більше діточу колиску. Все таки він сповняє ще теж завдання колиски. А колисання таке то жорстокість. Бо яка його ціль? Гойданням маеться дитинку вспокоїти, перешкодити їй кричати. Те саме роблять мами згл. няньки вимахуючи немовлятами на руках або возячи візком сюди й туди. Представімож, чи приемно булоби дорослій людині, колиб із нею так робити? Ми не стерпілиби цього. Немовля мусить перетерпіти, бо воно безпомічне. Воно зі змучення перестае кричати, хоч ми на ділі причини часу не усунули і не старалися пізнати чому дитина плакала. Отже таке колисання дітей є на ділі в інтересі дорослих, які не в силі стерпіти крику дітей, а не в інтересі немовляти. Бож ясно, що дитину слід успокоїти инакше стараючися пізнати причину її плачу.

УКРАЇНСЬКА ҐАЗЕТА В РУМУНІЇ.

У місяці вересні в Будапешті мае вийти перше число нового українського двотижневого. Провід перебрали К. Маціевич, М. Геродот, С. Дельвиґ, І. Гаврилюк та Ю. Миткевич.

СМЕРТЬ РОСІЙСЬКОГО ЕКОНОМІСТА.

У московській вязниці „Бутирках" повісився визначний російський соціольоґ А. Рафалович. Його арештували за економічну шпіонажу і мали вивести на глибоку північ. Він належав до того гуртка публіцистів, які видавали в 1922 р. „Економіста", де домагалися повної свободи для торговлі та промислу.

ОДИНОКА ДЕРЖАВА БЕЗ ДОВГІВ.

На всьому світі є князівство Ліхтенштайн. Князівство це то всего одно місто і кілька сіл. Всі видатки, котрі не може платити населення, платитить князь і тому держава ніколи не може задовжитися.

ЩЕ ПРО 157-ЛІТНОГО ПЕРСЬКОГО ШАХА.

Показалося, що чоловік, який подавався в Анґлії за перського шаха, що мае 157 літ, 14 жінок і 25 дітий, є Німцем і називається Рудольф Мельцер, а мешкае в Анґлії вже яких 50 літ. За ошуканство засудили його на місяць тюрми, а по відсидженню кари мають його зовсім видалити з Анґлії.

САМОВБИЙСТВО У ТРУМНІ.

В одній місцевости в Баварії зробив собі 50-літний тесля Йон Турнер трумну ще перед 20 роками. В останніх днях положився до тої трумни і вистрілом з револьверу відібрав собі життя. Оповідають, що Турнер вже кілька разів хотів поповнити самовбийство.

ЛІТАК ЯКО РАТУНОК ПОДРУЖА.

Трапилась цікава пригода італійському генералови Петро Піччіо. Він герой 42 воздушних перемог в останній війні виправився на літаку над море в околиці Сардинії, куди відіхала на човні його жінка, з походження Американка, з метою втекти перед своїм чоловіком, разом з дитиною на Корсику. Летун дігнав свою жінку на повнім морі і вернувся з нею додому.

КІНЕЦЬ ПОЛОВИНИ СВІТА.

Пророкуе російський вчений Федоров. Каже, що настануть такі сильні землотруси, що північне і південне море зникне у землі і потягне за собою половину поверхні земської кулі.

ТОРГОВЛЯ ТРУПАМИ.

На дуже цікаву торговлю пустилося трох Італійців. Вони отворили у Фрайгофен на італійсько-австрійській границі военний гріб, видобули звідти трупи австрійських жовнірів і перевезли їх на італійський бік подаючи їх за трупи італійських жовнірів. Давніще італійський уряд видав розпорядок, щоби повикопувати всіх жовнірів італійців, що полягли у граничній полосі і платив за кождого трупа 25 лірів і 2 літри вина. Отже коли не стало вже італійських трупів, цікаві торговці вибралися по австрійських, щоб тільки заробити.

ПЛЯТИНА І РЕВОЛЮЦІЯ.

Часописи повторяють звістку буцім то радянський уряд мав передати комунсістичному інтернаціоналові весь запас плятини, 80 пудів, для піддержання комуністичної пропаґанди за кордоном, з метою всесвітної революції. Плятина варта більш 30 міліонів золот. франків.

Лівиця французького парляменту осуджує окупацію Рурщини за власти Пуанкаре.

ПАРИЖ, 22. серпня. — Сьогодня посли лівиці остро критикували окупацію Рурщини за власти бувшого премієра Пуанкаре.

Вони засипали правительство Ерріота запитами у справі окупації Рурщини і її наслідків і сим ослабили розмах правиці, а зокрема приятелів Пуанкаре, проти Ерріота.

Провідник соціялістів Блім сказав, що соціялістичні посли не вдоволені з пляну Доса і лондонської угоди Ерріота, але вони йому сим разом дадуть заяву довіря, бо знають, що се не він ані його кабінет завинили, але бувший премієр Пуанкаре, котрий всупереч опінії великої части парляменту перевів окупацію Рурщини і сим ослабив міжнародне становище Франції та довів до того, що вона тепер мусіла приняти плян Доса.

МІЛЬРАН ВИСТУПИВ ДО ПОЛІТИКИ.

ПАРИЖ, 22, серпня. — Бувший президент Франції Александер Мільран виступае до політики. Він зачав у пресі кампанію проти премієра Ерріота і буде кандидувати на посла до парляменту при доповняючих виборах.

НІМЕЦЬКА ФЕДЕРАЛЬНА РАДА ПРИНЯЛА ПЛЯН ДОСА І ЛОНДОНСЬКУ УМОВУ.

БЕРЛІН, 21. серпня. — Нині приняв райхсрат (се німецька федеральна рада, в якій засідають представники правительств поодиноких стейтів Німеччини) приняв нині всі законопроекти у справі пляну Доса і лондонської умови.

ЗА ПРИНАЛЕЖНОСТЮ АМЕРИКИ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ.

ПАРИЖ, 21. серпня. — Французький посол Йосиф Бартельмі помістив статтю в тутешній часописі Ле Журналь, в якій пише, що Франція повинна згодитись, аби Німеччина належала до Ліґи Народів.

НОВИЙ ПРЕЗИДЕНТ МЕКСИКА ОСТАНЕ В НІМЕЧЧИНІ 2 ТИЖНІ.

БЕРЛІН, 21. серпня. — Нововибраний президент Мексика Каллес (Каес) приїде завтра сюди з Гамбурга. Він буде в Німеччині два тижні.

ВТОПИВ СВЕКРУХУ В ДУНАЮ.

БУДАПЕШТ, столиця Мадярщини, 20. серпня. — Тутешній бідний торговець Франц Мештян втопив недавно свою стару 74-літню свекруху в Дунаю.

За се його арештовано і поставлено перед суд. На суді Мештян боронився тим, що свекруха забогато їла. Він, казав, не мав чим її годувати, а вона тільки їла, що годі її було наситити. Тому він хотів, щоб вона умерла природною смертю. Він привязав її на ланцюху серед студени і давав їй їсти знилі і зіпсуті річи, але вона таки не вмирала і він тоді запровадив її над Дунай і насилу втопив у ріці.

ПОДОРОЖ МЕДВЕДЯ ЛІТАКОМ.

БЕРЛІН, 21. серпня. — Недавно Німці перевезли літаком з Москви до Кенігсберґа молодого медведя.

На памятку сеї подорожі летунська компанія зладила медведеви подорожний пашпорт.

ПЕРЕЇХАВ ШЛЯХ МОЙСЕЯ ЗА 4 ГОДИНИ.

ЄРУСАЛИМ, столиця Палестини, 21. серпня. — Маленький американський автомобіль (може, Форд) доконав нині за 4 години того, що Ізраельтянам взяло було 40 літ, коли виходили з Египту до Палестини. Нині автомобіль переїхав Синайську пустиню між Суеським заливом і заливом Акаба на просторі 130 миль. Се дуже дикі і недоступні сторони, а всетаки автомобіль доволі скоро справився.

БОЯТЬСЯ ОБТИНАННЯ ВОЛОССЯ.

ТОКІО, столиця Японії, 20. серпня. — Триста Японок, котрі мають тут сальони причіски жіночого волосся, звернулись до безчисленного числа японських богів, щоби спас Японок перед пошестю обтинання волосся, яка навістила Америку. Вони кажуть, що се обнизило-б духа у Японок. Але рівночасно обнизило-б також і їх приходи.

ЗНОВУ НАГЛИЙ СУД У ЛЬВОВІ.

ЛЬВІВ, 7. серпня. — Діло у нинішньому виданню повідомляє: Перед окружним карним судом у Львові яко доразовим судом станули дня 4. серпня с. р. два молоді парубки Петро Потурай зі Стільська (пов. Жидачів) і Микола Гаврилів з Глухівця (пов. Львів).

Прокуратура закидувала обом, що дня 16. липня, 1924 в Гутиску в товаристві Івана Гаврилова, озброені в кріс і револьвер напали в лісі на лісничого Йосифа Свободу і лісного Михайла Божка з наміром зрабувати около одного міліярда марок, котрі Свобода ніс із продажі дров у лісі. Напасники віддали до нападених кілька стрілів, однак ніодин стріл не влучив. Нападеним удалося втекти і грабунок не вдався.

Обвинувачені признались у поліційних доходженнях і також у слідстві і при розправі. Обтяжили їх також зізнання обох нападених, котрі при розправі обох пізнали.

Дня 5. серпня о 11. год. запав присуд Потуруя на кару смерти через розстріл, а Миколу Гаврилова на кару пятилітної вязниці. По виданню присуду трибунал телефонічно поручив Потуруя ласці президента Война Войцеховського. Помилування наспіло. Розправі проводив радник Анґельський, обвинувачував прокуратор Сивуляк; боронили Потурая: адвокат др. Гіршпрунґ, Гаврилова адв. др. Степан Шухевич.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодинокe число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЧИЄ ЗАВТРА?

Канцелярія У. Н. Союза одержала отсей лист з Вілинґ, В. Ва.:

Подаю Вам сумну вістку з братства св. Иосифа, від. 157, У. Н. Союза, в Бенвуд, В. Ва.

ТОМА ПОСТОЛ, котрий був предсідателем нашого відділу, зістав забитий в майнах на Ґлинден, дня 15-го серпня с. р. о 9-ій годині рано.

Передше він працював у майні Вілинґ Стіл Ко. Колиж в тій майні була на самий світлий понеділок, 28-ого квітня с. р., експльозія, покійний дуже дякував Богу, що його вратував від того нещастя і з того часу не працював аж донедавна. Щойно минулого тижня пішов до роботи і ще не виробив навіть одної ґейди, як пішов на другий світ.

Н. КАНЮК,
секретар.

• • •

Зноваж з Бейон, Н. Дж., повідомляють нас про траґічну смерть другого члена У. Н. Союза, ВАЦЛАВА ЖЕБРОВСЬКОГО.

Се був латинник, родом з Литви; до У. Н. Союза належав 15 літ і був членом братства св. Михайла, 213 від. У. Н. Союза, в Бейон, Н. Дж.

Та був він також касієром польського будівельно-позичкового товариства в Бейон. Дня 21-ого с. м. зібрав він сплат і вкладок на суму $15,000, які хотів занести до банку. Дізнались про се місцеві польські бандити і напали на нього з метою рабунку. Жебровський боронився і бандити його вбили. Бандитів приловила поліція і вони гроший не дістали, але Жебровський вже на тамтому світі. Відійшов із сього світа несподівано ще в доволі молодому віці.

• • •

Нехай сі два з многих подібних нещасливих випадків будуть осторогою для всіх Українців, що ніхто не знае, чие завтра. Нині може спастись перед нещастем, але про завтра не знае.

Також не знае, що станеться з його родиною, якщо пригодиться йому нещасливий випадок.

Але хто належить до орґанізації, до братства, той знае, що хтось памятати-ме про його родину, якщо його навістить нещаслива пригода.

Взаїмна поміч, взаїмний поратунок ширшої громади — се велика річ для кождого з тої громади, — для нього самого і для його родини.

Сотки і тисячі випадків говорять се проречисто і безупинно на ухо кождому, хто чуе і може слухати.

І богато-богато робітників в Америці вступило і належить до запомогових орґанізацій.

А кілько то е Українців в Америці, котрі не належать ще до запомогової орґанізації?

Ще е богато десяток тисяч.

І власне до них отсе говоримо, а всіх членів У. Н. Союза закликаемо переказати їм, щоб негайно вступили в члени У. Н. Союза, бо не знають, чие завтра, а взаїмна забезпека у нещастю нещасливих, охоронить від більшого нещастя їх родини.

Памятайте, що не знаете, чие завтра, не відкладайте вступлення в члени У. Н. Союза на завтра, але вписуйтесь, таки сьогодня.

ЗА ОРҐАНІЗАЦІЮ ПОЛІССЯ

Українські діячі Полісся жваво підготовляють Селянський Український Поліський зізд на осінь після жнив. Праця йде досить добре. Зізд українських селян Полісся мае відбутися в Берестї або у Кобрині чи Пинську. Можливо, що буде їх кілька. З другого боку, Український Посольський Клюб, добачуючи слабу національну свідомість і орґанізацію українського Полісся постановив на засіданню дня 19. липня с. р., що члени клюбу посли крім інших віч мають відбути конче на Поліссю не меньше одного віча та сенатори не меньше як два віча в цілях піднесення національної свідомости Поліщуків.

АДРЕСА ОБЄДНАННЯ:

OBYEDNANNYE, 847 N. FRANKLIN ST., PHILADELPHIA, PA.

Туди посилайте свій народній податок!

Посилайте негайно і питайте всіх знакомих Українців, чи сповнили вже сей свій обовязок, чи заплатили національний данок!

БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

Характеристика великого Гетьмана.

„До Тебе з слабою мовою моею звертаюся, милий нам вожде, Гетьмане всього Запорожського війска й усієї козацької України, Богдане! Промов до нас, братів своїх, і навчи нас, як маемо без Тебе жити і як маемо поводитися з окружаючими нас неприятелями і ворогами нашими! Дай нам перестороґу, щоби ми не були звойовані і побиті від неприятелів наших! Відложи хоч на малий час теперішний закон Твоеї смертности і промов до нас щось ласкавого і доброго на дальше життя наше, ласкавий і добрий наш Гетьмане!"

З такою промовою мав звернутися до домовин иБогдана Хмельницького під час його похоронів його секретар Самійло Зорка. Цими словами промовляли до тіни великого Гетьмана його сучасники і співробітники, так говорили до нього і наступники та спадкоемці його діла, таксамо молиться до нього і наше поколінне: „Дай нам перестороґу, щоби ми не були звойовані і побиті від неприятелів наших!"

З іменем Хмельницького на довгі часи звязалася память про силу і могутність України, — його постать була немов символом української державности, в його традиціях український народ шукав поради і науки при творенні свойого життя.

Якіж були основи цеї популярности Богдана Хмельницького? Яким шляхом дійшов він до цього, що під його булавою Україна була сильна, велика й непобідима, — якими способами добув він собі це незвичайне признанне, що перед ним клонилися всі голови, свої і чужі, що й сьогодні ще линемо думками в його часи, як у період слави і могутности нашої держави.

— — — — — — — —

Орґанізацію української держави Хмельницький почав від **армії.** Наперед на островах Запорожжа він зібрав усіх, хто хотів пристати до повстання та був пригожий до війска. Брав він старих, досвідних козаків, що здавна служили в козацьких рядах, що посивіли у боротьбі з Татарами, у походах на море проти Турка, у війнах з Поляками. Але не відганяв від себе і новиків, що ледви знали носити зброю. Він не міг зразу дбати про підбір людей, бо проти сильного ворога треба було повернути усі сили. Але як вже почалася війна, в часі боїв на Жовтих Водах, Хмельницький придбав собі полки реестрових козаків, старого вибраного вояка, що був добре виправлений і здисциплінований. Реестрові козаки з військового боку були найліпшою частиною козаччини, могли стати тепер ядром, осередком нової української армії. Їхню орґанізацію полишив Гетьман без змін, тільки на місце старшин, поставлених польським урядом, він назначив нових полковників, вірних Україні, готових до боротьби за її волю.

По побіді під Корсунем українське військо збільшилося в десятеро ватагами повстанців із сіл і міст всієї Наддніпрянщини. Ці нові частини мали спершу невелику вартість, бо недоставало їм боевого, дисципліни і зброї. І це найбільше діло Богдана, що він із цих ватаг черні зумів виробити хоробрі, стрійні і карні полки, що були послушні йому на сліпо, що на його приказ ішли безоглядно в огонь і небезпеку. Своїми полками і сотнями Хмельницький міг орудувати, як сам тільки хотів, — він перекидав своїх людей з одного терену боротьби на другий, з позиції на позицію, — і вони ішли серед невигод і перешкод, вперед, прямо до назначеної мети, спішними маршами, з захопленнем, з піснею на устах. Не послухати Гетьмана, це була річ нечувана, — кождий знав, що за найменший непослух, за саме ваганння, чекае його безоглядна кара, чи він рядовик, чи полковник. Навіть найперший старшина по гетьмані, славний проводир черні, Максим Кривоніс, за поневільні похибки був покараний ганебною карою: по запорожському звичаю приковано його до пушки.

Згодом одначе козацьке військо, війско козацького стану, почало тратити свою ціну. Козаки із чисто военної верстви стали перетворюватися у хліборобів-господарів, — що радше працювали на ріллі, як бралися за зброю, — з кождим роком вашче було притягнути їх від мирних занять до війни. Тому Хмельницький став підготовляти важну військову реформу — заведення постійного війска.

Шлях до цього ішов через набір наемних відділів, спершу із чужинців, Волохів і Сербів, потім із безземельного українського селянства. Наемний жовнір мав свої прикмети, яких не було у народнього ополчення: він вповні посвячувався военному ремеслу, можна було вимагати від нього фахового знання, можна вживати його в кожному часі і до кождого походу і як тільки полководець дбав про цих затяжців і платив точно, вони були йом увірні і послушні у всьому. Ця реформа Хмельницького розвинулася пізнійше за дальших Гетьманів, — нові формації сердюків і помпанійців виводяться із цього початку. Така широка і ріжнородна була ініціятива Гетьмана на полі військовости.

Рівночасно з орґанізацією армії ішло наладжування **адміністрації.** По утечі польських війск та урядовців з початком повстання Україна залишилася без усякого адміністраційного апарату. Великі простори були без управи, суду, влади безпеченьства.

Маси народа, дотепер тільки гноблені, не були підготовані до цього, щоби взяти владу у свої руки. Чернь знала тільки руйнувати шляхетські двори, грабити Жидів, забирати і нищити чуже добро, — про завдання і потреби держави не могла мати ніякого знаття. Хмельницький мусів заводити лад згори в низ. Нова українська адміністрація мала характер военний. Адміністраційну владу віддано військовим старшинам, у більших округах полковникам, у меньших сотникам і отаманам. Тільки таким способом можна було придусити анархію, завести лад у схвильованій країні. Згодом серед народа появилися змагання вступити назначених старшин **виборними урядами**: по сотнях і городах населенне вибирало саме сотенні і городові уряди. Але уряди полковників залишилися у диспозиції Гетьмана; це запевняло управі краю одноцільність і дозволяло кермувати всі народні сили в одно державне русло.

До адміністрації як і до війска Хмельницький притягав усі **державно-творчі сили,** які тільки можна було використати. Урядовці козаки мали все перше місце, бо на козацькій верстві спиралися підвалини держави. Але побіч козаків до уряду могла дістатися кожна розумна і досвідна одиниця без огляду на рід і стан. Міщане, що показали уміння вести міські справи, лишилися при управі міст! допущено їх і до вищих урядів: цілий уряд визначних полковників походив із міщанських родів. Хмельницький приеднав до державної служби також гарнійші і здорові елементи зпоміж шляхти, — не вважаючи на це, що повстання піднялося як раз проти шляхетського панування. Але серед української шляхти було богато людей, що щиро стали по стороні повстанців і навіть кровю своею засвідчили свою любов для України. Із шляхти походили полковники Іван Богун, Данило Нечай, Кричевський, Морозенко, вславлені на полі бою, оспівані в піснях; шляхтичем був також Іван Виговський, права рука еГтьмана, його друг і дорадник, головний орґанізатор адміністрації і керманич внутрішньої і заграничної політики. Шляхетський елемент мав перевагу в канцеляріях і дипльоматичній службі, завдяки своїй вищій освіті. Не замикано також воріт талановитим силам зпоміж чужинців — Греки, Серби, Молдаване, навіть Татаре знаходили становища відповідні свойому знанню і досвідові. Із таких чужинців можна згадати монаха Данила, званого Олівеберґом, Грека родом, що вступив в український дипльоматичну службу і їздив послом до Швеції; другий Грек Астаматій, орґанізував побір граничного цла; сербський емігрант Іван Сербин був одним з визначних полковників, і ин.

У внутрішній політиці, особливо-ж у **соціяльних питаннях,** Хмельницький не ставав на службі одній партії або напрямкови, а все оцінював з погляду на добро і розвиток всеї держави. В Україні удержався дальше поділ громадянства на стани, — такий сам, як був тоді у всіх европейських державах. Головною верствою, на якій опиралася держава, були козаки. Вони мали у своїх руках всі уряди, війско, більшу частину землі і через свою раду мали рішаючий вплив на всі державні справи. Хмельницький пильнував козацьких прав і вольностей, але ніколи не дозволяв, щоби розвиток козаччини пішов у хибному напрямкови, — щоби козацький стан перемінився у панство і наново закріпощував народ. Козаччина тоді ще не відділилася в окрему замкнену верству і до неї був доступ живим елементам з усіх верстов, — так від шляхти, як і від міщанства та селянства. Козаки були пнем і злучником всього громадянства.

Др. Іван Крипякевич.

(Конець буде).

ДОПИСІ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Принятте еп. Богачевського.

Епископ Константин Богачевський прибув сюди в пятницю, 15-ого с. м. пополудні в товаристві канадійського епископа Н. Будки, адміністратора о. П. Понятишина і кількох священиків.

На стації зібралась доволі численна громада тутешніх Українців, іменем котрих привитав епископа о. М. Кінаш і д. І. Пеленський.

Із стації поїхали епископи до катедральної церкви при Н. Френклин Ст., де помолились перед престолом. Відтам удались до епископської палати при 816 Н. Френклин Ст.

Дійсне привитанне еп. Богачевського було щойно в неділю, 17-ого с. м.

На сей день прикрашено церков, палату епископа і всі сусідні українські доми, які займають майже весь цілий блок, українськими прапорами.

Рано зібрались тут українські товариства в рядах для святочного привитання епископа. Були відділи У. Н. Союза, Провидіння, братства і сестриціва, Січи, Січова орхестра, Січовики, діти із Сиротинця і т. д. Всі з прапорами і в лентах. На переді несено три великі прапори: український, американський і литовський (червоно-жовтий), який несли Литовці, що прибули приеднатись до свята. Зібрані товариства перейшли походом сусідні улиці. В поході було до 1,000 душ, а других стільки приглядалося походови із сайдвоків.

Як похід вернувся, розвинувся перед церковою і палатою, відки вийшли оба епископи. Їх там привитав д. Т. Грицей короткою промовою.

Відтак епископи в товаристві духовенства увійшли до церкви, де їх привитав хлібом і солию д. Г. Лесюк.

Потому о. М. Кінаш виголосив привітну промову.

Опісля владика Константин станув до Служби Божої.

Далі епископ Н. Будка виголосив промову і прочитав папську буллю про іменованне двох грецько-католицьких епископів для Злучених Держав.

Відповідь на привіти виголосив епископ Богачевський при кінці Служби Божої. Служба Божа скінчилась о 2-ій годині сполудня.

В неділю о 5-ій годині пополудні уладили діти Сиротинця С. С. Василянок вечір в честь нового епископа.

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН.

Закінченне шкільного року.

Хоч наша громада невелика числом, але проте у нас е дві школи, щоби дати нагоду кождій дитині навчитися свого. До обох шкіл ходить яких 90 дітий. Учителем в обох школах е д. Р. Дмитрів. 26-го липня відбулося торжественне закінченне науки, на котре зійшлися родичі дітий і ті громадяни, що раді були довідатися, чого у тих наших школах учать.

Не стану переповідати докладне цілого іспиту, але зазначу, що діти прегарно читали і оповідали, відповідали на питання по історії, ґеоґрафії і українській літературі як найкраще і деклямували вірші з правдивим чуттям і розуминням.

Підчас іспиту діти відспівали яких десять патріотичних пісень дуже складно і гармонійно.

Усьо вийшло дуже гарно. У цім заслуга повна нашого учителя, Р. Дмитрова, а тим більша вона, що він мусів переборoти чималі трудноці, які йому ставляв попередний священик.

Другого дня по іспиті ,в неділю, устроено для дітий прогульку. Під проводом музики, з українськими та американськими прапорами в руках, помашерувала дітвора до найнятого для себе трамваю. В парку бавилися діточки аж до вечера, а відтак, відспівавши декілька пісень, всіли назад до стріткари і вернули весело домів.

Дня 3-го серпня відбувся діточий концерт, на якому відспівано яких 20 ріжних пісень і віддеклямовано богато віршів. Концерт закінчено піснями „Не пора", „Далека Ти і близька нам" та „Ще не вмерла Україна".

Мабуть кожний з читачів завважае, що наш шкільний рік перетягнувся кілька тижнів довше, ніж звичайно. Коли я спитав дітий, чи н енавкучилось їм так довго ходити до школи, вони відповіли, що ходили би і через цілі вакації, бо дуже люблять свою українську школу і учителя. На концерті діти вручили д. Р. Дмитрову дар любови, як доказ своеї вдячности. Отта любов дітий е найлучшим доказом, що діточі серця відчувають, хто для них справді щирий та зичливий.

Учасник.

ДІТРОЙТ, МИШ.

Др. А. Т. Кібзей осів на сталу лікарську практику в Дітройт.

Широко звісний серед українського загалу так в Канаді як і Америці наш щирий патріот, та народний діяч др. А. Т. Кібзей, отворив свою власну медичну канцелярію в Дітройт, Миш., під 11903 Jos. Campau Rue.

Своею совісною та солідною працею і великими здібностями лікарськими, які оказав в часі своеї практики в „Вест Пенн. Госпітал" в Пітсбурґу, в славнім шпитали, та в спілці із знаменитим лікарем-хірурґом, др. Ейкером у Мікісракс, виеднав собі в лікарських кругах в цілій Пітсбурщині велику повагу та признання.

Між Українцями знова, через свое щире укр. серце, велику любов до свого народу та щиру невтомиму працю на поли просвітно-народнім виробив собі імя доброго укр. патріота та щирого народного робітника.

В Канаді чимало добра зробив він для Українців переважно фармерів, коди будучи інспектором та орґанізатором публичних шкіл в провінції Альберта при кождій нагоді словом чи письмом інформував англійську публику та шкільні власти про укр. народні справи та просвітно-економічні потреби наших фармерів.

Тут в Америці за короткий час виробив собі між Українцями імя щирого працьовитого патріота та доброго лікаря.

Др. А. Т. Кібзееви тяжко було вибрати собі місце сталого осідку тому, що з більших міст Канади та Америки приходили до нього листи від Українців з запрошенням отворити у них медичну канцелярію, кождий захвалюючи свою місцевість та обіцюючи світлу будучність.

Др. А. Т. Кібзей не міг зорієнтуватися, котре місто вибрати на сталий осідок, аж вибрався, на запрошення кількох доколичних священиків, з відчитами. І так обїхав міста: Клівленд, Дітройт, Бофало, Сиракюз, Філаделфія, Ню Йорк і т. д. Всюда давав відчити з області медицини. В Ню Йорку на спеціяльне запрошення Українців дав один відчит про політично - просвітно - економічне життя канадийських Українців, другий ідчит про будову людського тіла.

У вище згаданих містах студіював обставини та відношення укр. загалу до свого лікаря.

Видно, що Дітройт видався докторови найвідповіднійшим місцем, бо вертаючи домів зробив постанову осісти в Дітройт.

Українці міста Дітройт, повинні бути горді з сего, що мають у себе так живого та енерґічного інтеліґента, і так здібного свого укр. лікаря.

Др. А. Т. Кібзей осівся у своїй хаті. — Ви-ж Дітройтські Українці поможіть др. Кібзееви стати паном у своїй хаті; тоді певно др. Кібзей з подвійною енерґією стане до праці на народнім ґрунті.

Щасть Боже!

Приятель.

НАД РІКОЮ.

Ходжу, стою над водою,
Де втопив я долю свою.
Місяченку, ночи пане,
Чом у мене серце вяне?

Скажи мені, князю ясний,
Чи сповниться сон прекрасний,
Чи розійдесь мряк темрявий,
Щоб забули ніж кровавий?

Мерехкочеш, ясна зоре,
Бо звіздонька впала в море.
Впала в море, мов до труни...
Плачте, мої срібні струни...

В. Ґренджа-Донський.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Комітет, Патерсон, Н. Дж. — У нас е ухвала, яка заказуе мішатися до якихнебудь церковних справ.

ЗЇЗД ЖІНОЧИХ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ РАД В КОПЕНГАЗІ.

(Допись до львівського Діла).

Ще одна подорож по Европі, ще одна зустріч з жінками усіх країн світа, ще одна „товариська” виміна думок. Скільки досвіду дає така зустріч, як дуже збільшує вона свідомість щодо правдивого становища нашого на соціяльно-політичному терені всесвіта, викликає свідомість обовязкової праці для вияснення наших власних політичнихпотреб, бо ще не маємо сил сказати вимог. Питання про українську державу є настільки складне, незрозуміле для всіх цих державно-незалежних країн Европи і Америки, що треба для всякого інтернаціонального конґресу добре підготовитися й приїхати з добре обміркованим матеріялом на всі культурно-політичні питання, які на конґресах піднімаються і які нам відомі з ріжних попередніх резолюцій. От через що в цьому мойому звіті я не буду зупинятися ані на ріжних розвагах, чаях і обідах, якими завжди витають всі міста своїх інтернаціональних гостей, ані на приемному знайомстві з королем Данії, високим, у височезнім капелюсі, який на моє привітання від українських жінок міцно та довго стискав мою руку, ховаючись від дощу під дуб у свойому чудовому саду, і сказав: Je crois que cela va tres lentement en Ukraine. (Здається на Україні йде якось дуже пиняво) — а лише познайомлю з діяльностю тих двох комісій, які виставляли на зїзді в Копенгазі питання найцікавійші для нас — про комісію захисту дітей та виховання молоді і комісію миру та третейського суду (Paix et Arbitrage).

В освітній комісії проведено резолюції, щоб звернути увагу на становище дітей чужинців у ріжних країнах і щоб зрівняти їх у правах на освіту з дітьми корінного населення; щоб у місцевостях, де живуть дві нації, особливо на прикордонних лініях освітні потреби обох націй, задовольнялися справедливо; що дуже бажано для утворення знайомства між ріжними народами обмінюватися учнями і професорами до середньої і вищої школи (але не розглядали питання про матеріяльний уік цієї справи). Висловлено бажання, щоби скрізь звернено увагу на талановитих дітей, щоб їм полекшено вступ до вищих шкіл. Одним з головних вирішень цієї комісії було зеднання своєї діяльности з діяльностю комісії допомоги дітям, яка працює у всіх тих справах, що і комісія Жіночої Ради, але має більш авторитету перед урядами ріжних держав і сама має постійну резиденцію в Женеві.

Таксамо і комісія Миру почала працювати в повній згоді з Лігою Націй і доручила усім окремимим національним радам жінок до слідуючого зїзду Інтернаціональної Жіночої Ради виготовити меморандуми і взагалі обміркувати такі питання: 1) реконструкцію таких країн: Австрії, Греції, Угорщини, Альбанії (а ми Українки мусимо подати за реконструкцію України і подати відповідний плян незалежного державного істнування України); 2) зясувати питання за вільну національну освіту усіх народів; 3) занятися становищем меншостей у ріжних державах (для нас обовязково вияснити правдивий стан Галичини та Буковини); 4) усіма силами виховання й освіти сприяти загальному мирові, впливати на уряди і рішаючі верстви в в напрямку загального обеззброєння.

Як бачимо, розвязка усіх цих питань надає вже цілком політичний характер діяльности Жіночої Ради і на нас, Українок, накладає обовязок ґрунтовної спільної праці на біжучий рік. Треба обовязково вияснити становище Великої України, Галичини та Буковини, бо на всіх жіночих конгресах його цілком не розуміють, але потрохи починають придивлятися до тих відносин між Польщею і Ґаличиною, які паралізують для останньої всяку культурну працю, а якій на всьому світі міжнародня Жіноча Рада силкується сприяти. Але, на жаль, у Копенгазі представниці Української Жіночої Ради дали себе одурити Польщі і втратили можливість якнайкраще освітлити ці відносини. А саме: на деннім порядку поставлено справу про смерть Ольги Бесарабової, але Полька звернулась до секретарки Української Жіночої Ради з улестивим проханням відкласти розгляд цієї справи на кілька днів, щоуи дати їй змогу телеграфічно одержати необхідні матеріяли до цієї справи. Це були хитрощі, але Українки дали себе намовити (представницям инших славянських націй тай президії зїзду) і згодились відкласти розгляд справи. Це був великий злочин перед громадянством з боку Українок, бо і зїзд закрився і ніякі документи не прийшли, бо й не могло їх прийти.

Окрім конгресових справ на нас лежали деякі доручення, а саме здобути яко матеріяльну запомогу дітям і стипендії нашим студентам та студенткам, щоб повчитися так високо розвиненому в Данії зразковому сільському господарству. З першою справою звернулись ми до Данського Червоного Хреста. Його президія поставилась до нас дуже ласкаво, запрохала нас на чай, але о допомозі рішуче відмовила: „Ми вже богато робили для українських дітей за часи голоду на Україні”. була їх відповідь. Але вони порадили нам звернутися в Берліні до лікаря Алексієва, котрому вони посилають усяку матеріяльну допомогу усяким дітям-Німцям, Росіянам, себто, можна використувати її і для українських дітей. Це й доручено зробити нашим Українцям в Берліні. У справі з стипендіями ми звернулись і до пані Банґ, міністра освіти. Вона призначила нам авдієнцію і на наше устне прохання призначити 1—2 стипендії у вищій хліборобській школі в Данії досить холодно відповіла, що на це вона може нам подати мало надії, але прохала прислати їй писане письмо прохання і вона тоді перебалакає з міністром земельних справ. Прохання подано, але треба ще раз запитати її відповідь. Звертались ми і до кооператорів, і вони заявили до нас уільшу прихильність і згодились влаштувати 4 наших студентів на практику в найкращі господарства, де вони будуть мати харч на 3—5 місяців. Треба обовязково знати німецьку мову і не боятися тяжкої праці. Для полекшення практичного виконання справи з приїздом наших студентів до Данії я ходила до міністерства юстиції, щоб дало легше візи, і ц емені дуже доброзичливо обіцяно. Крім цього, тому, що наші студенти їхатимуть з Чехії, повідомила про стан цієї справи чеського посла в Копенгазі, щоб не було з його боку яких перешкод, бо кожна держава має дозвіл присилати відому скількість студентів для навчання в Копенгагу, отже щоб українські студенти не порушили прав Чехії на певну її скількість студентів. Посол поставився і до мене самої, і до справи з незвичайною прихильністю.

Так проведено наші обовязкові справи. А взагалі на конгресі ставилися до нас дуже приязно, ми навязали приязні взаємини з Австрійцями, Анґлійцями, Американами. Дуже цікавилася нами преса, прохала наші портрети (?), вислухала від нас чимало відомостей про Україну для своїх часописів, надруковано мою промову на першому публичному вітанні. Нас витали і в чудовому домі Городської Управи, і в Жіночому Данському Союзі, возили в літню резиденцію короля, де нас теж ушанували „чаєм” (гарним, чисто японським, запашним), робили нам сніданки на березі моря, показували нам чудові музеї, шпиталі, де кождий жебрак має коло себе царське піклування; особливо цікаво було оглядати їх школи, середні, початкові, народні університети. Скрізь роздавали всі проспекти, програми, але мене душила завиcть (погане почування, але...), що маленька Данія має таку багатовікову, широку культуру, такі чудові школи для всіх верств народу. От би нам поповчитися у цих спокійних Данців, так бачите, фру Банг сміє сказати — „засьˮ, питає, хто ви, — еміґранти!! — звідкіля з України — так, а тепер з Праги?!! Прага, Україна, еміґрація, Чехія — це все не вміщується в урівноважненій голові Европейцяі складається якесь тяжке непорозуміння...

Так дуже приємно їздити по Европі, знайомитися з її широко поступовими освітними орґанізаціями теж дуже цікаво. Але жебрати для наших дорогих дітей, для нашої безталанної молоді, пояснятн наші умови життя — ох, як це тяжко, і мимоволі ставиш собі питання, ну, а щож дали? Куди дінеться наша молодь, навчившись, взявши, завдяки справді дружній допомозі чеського уряду, все те, що можна з европейської культури? Звісно, вона чесно, правдиво вернеться на Україну, і в цьому повороті інтернаціональні союзи, Ліґа Націй мусять забезпечити вільний поворот, вільну культурну працю у себе дома, бо хоч яка Европа „комфортабельна” і культурна, але для нас

Нема другої Вкраїни
Немає другого Дніпра...

С. Русова.

В. Будзиновський.

З ВЯЗНИЦІ.

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(Продовженнє)

(2)

Мій гінець вже вернув — промовив — З собою привів провідника арнавтів, що конвоювали поповича сина твого товариша. Вже знаю, куди його завели. Я позвав тебе, щоби з тобою побалакати про вязня. В неприсутности його батька. Я хочу знати, чи той вязень справді не шпіон, ще й московський. Я готов у всім дати вам всяку поміч, з винятком такої, якою я запропастив би мою душу. Шпіонови невірних проти вірних я не поможу, бо прогнівав би Аллаха і його пророка.

Не знаю, як ти оціниш наміри вязня... Чи назвеш се шпіонством.

Чого він сюди прийшов?

Він прийшов сюди того, чого й я прийшов.

Ви оба були в змові?

Ні. Ми один про одного не знали. Раньше, заки я зійшовся з його батьком, я й не чув нічого про него, ні він про мене... Послухай. Про Запорожців на Дніпрі ти мабудь чув?

Чув. Знаю, що їх землі заграбав московський цар, та що завзятійші з них втікли за Дунай і за дозволом султана поселилися там. Знаю й се, що вони вже розбрилися по цілім світі, та що головна їх сила тепер сидить по тім боці Кавказу.

Що ти зробив би, як би провідав, що десь в глубині чужого краю живе частина твоєї орди? Як би провідав, що той аул окружений иншою вірою, що жиє в нужді? Що там твої приятелі, свояки?

Я не спочав би, поки б не вивів їх відтам і не привів сюди.

Коли так, то що повинні вробили Запорожці на Кубані, провідавши, що в Анґорщині є аул Запорожців? Що вони живуть в нужді, посеред моря иншої віри?

Повинніби зробити се, що я зробив би, коли би провідав що частину моєї орди недоля загнала в московську землю.

Отже ми згідні. Я роблю се, що ти зробив би. Я примандрував до Анґори, щоби знайти аул Запорожців і якою штукою перекинути його за Кавказ. Син попа Климентія, не знаючи того, що вже я взявся за діло, також пустився сюди, не як московський шпіон, але щоби своїх братів знайти і по змозі, перетягнути їх на Кубань.

Не диво, що його взяли за шпіона. Тепер бачу, що він не шпіон, отже моя совість позволить помочи вам. Його завели до кріпости Бурді на самій границі нашого сляєту. Як не вмер, то до нині сидить там. Дам вам провідника, котрий заведе вас під саму кріпость манівцями. Однак сумніваюся, чи здужаєте вихопити його відтам. Валі висилає туди найнебезпечнійших вязнів. Пильнують їх дуже строго.

Провідника не потребую, бо до Бурді поїдемо явно. Аж там поміркую, як взятися за діло. Не сумніваюся, що хлопця увільнимо. Як не підступом то силою. Як не силою, то грішми.

Ґрішми буде найлекше. Але чи маєш так богато? Мутеселім, командант кріпости ненаситний. Лупить гроші де лиш може, законно і розбоєм, бо сам потребує богато і мусить вальому платити великий чинш.

Чинш? За що?

За те, що валі держить його на становищи команданта.

Я гадав, що Мутеселім слуга султана, не орудар маєтку валього.

Султан далеко, а валі і його спільник Макредж сидить на карку. На добавок той Мутеселім не лиш ласий на гріш, але й великий скупердя.. Він знає, що в кождій хвили може втратити своє становище, отже складає гроші, живучи сам в крайній нужді. Се нужденне життє потрібне йому також на те, щоби валі гадав, що він все те, що злупить відсилає до Ерзеруму.

Як не буде можна видобути вязня підступом, то підкупимо Мутеселіма. Мій товариш з Льондоністану має гроші.

Саме про того Інґліса я хотів тобі дещо сказати. Він по турецьке не говорить, отже в Бурді нехай взагалі нічого не говорить. Там нехай буде німаком.

Нащо ся кумедія?

Щоби Мутеселім і взагалі люди в Бурді гадали, що всі ви Турки. Ніхто не повинен знати, що ви Запорожці, що Ліндсай не Турок.

Ти знаєш Бурді? Є там яка гостинниця?

Гостинниця є жидівська... Але, чи не ліпше було би тобі закватируватися у команданта ґарнізону Селіма? У него простора хата. Як закватеруєтеся в його хаті, то ніхто вас не буде підозрівати, що ви приїхали викрасти вязня. Його хата припирає до вязниці. Між хатою і вязницею занедбаний сад, до котрого ніхто не зазирає.

Побачу, як вже буду на місци.

Яким способом ти загадав твоїх Запорожців перевести з під Анґори на Кавказ? Се не буде легко, бо сумніваюся, чи вони дістануть на се дозвіл.

Ще сам не знаю. Вони не під самою Анґорою. Вони під межою нашого сляєту.

Я великий довжник твій і твоїх товаришів. Ти спас Місаха, уможливив його стрічу з анґорським валім, отже не сумніваюся, що ми раз вже спекаємося ерзерумського душмана. Твій товариш з Льондоністану відікрав мого коня і дарував мені. Я хочу помочи вам і поможу. Аул твоїх Запорожців треба буде перекинути до Ерзерумщини. На се не тяжко буде дістати дозвіл. Коли вони вже будуть в нашім сляєті, ще лекше буде поселити їх десь в сих сторонах, близько Кавказу. Тут ніхто не буде ними журитися. Окрім Карсу, весь Кавказ вже в московських руках. Запорожці будуть могли поодиноко, чи гуртками прокрадатися на Кавказ. Як буде нагода, то й цілий аул нараз щезне. Ніхто й не спитає, де вони поділися. Я їм поможу, але так, щоби вони й самі не догадалися відки та поміч.

То ми можемо вже нині вирушити в дальшу дорогу?

Нині ще не поїдете. А як би поїхали, то будете мусіли пару днів просидіти над Араном Бурді по тім боці ріки. Були дощі, отже вода дуже велика. Мостів нема. Треба буде ждати, аж вода впаде і мож буде на той бік пробратися бродом. Ліпше посидьте пару днів у мене. Як вода впаде, поїдете.

Товариство сиділо в Асахаді цілі дві неділи, бо ніяк не мож було пробратися на той бік ріки. Хоч отець Климентій дуже нетерпеливився бо хотів як найскорше дізнатися щось про долю свого сина, Сивенкий і прочі його товариші не жалували, що негода прикувала їх до місця. Саме по двох неділях, коли вже стали виряджатися в дальшу дорогу, прийшов з Анґори від Місаха гінець. Привіз вість, що в Анґорі анатольський Касі Аскері, та що він іде до Ерзеруму. Місах переказував гінцем, що ерзерумський валі і ерзерумський Макредж мабуть будуть увязнені і відіслані до Стамбула.

Коли так, то Місах верне до своєї орди і буде її беєм, — урадований ор-бей сказав до Сивенкого. — Гінець буде відпочивати у мене два-три дни і верне до Анґори. Може маєш переказати що до Місаха. Втішиться, коли довідаєсь, що ти щасливо доїхав аж до мене.

Може би йому написати, — Сивенкий відповів, — щоби він, вертаючи домів, поступив до аула Запорожців і переказав їм від мене, щоби переселилися сюди?

Писати небезпечно. На гінця можна покладатися, що нікому не виявить твоєї тайни. Розкажи йому в чім діло, він переповість Місахови устно. Не виключене, що Місах вимантить від анґорського валього дозвіл на переселення. Тоді се сталось би без великого клопоту і без ніяких небезпек. Коли вони вже будуть тут, під кавказкою межою, то вистане вість від тебе, що Кубанці приймуть їх. Тоді лише скок через межу і вони будуть в области занятій московським війском... може й самими Кубанцями.

Коли гінець відїхав, беручи з собою письмо Сивенкого до Місаха, ціле товароство вирушило до Бурди. В Адані лишився тільки Нуман. Щоби в Бурді всі мали їх за Турків, Ліндсай зобовязався в присутности чужих не говорити. Він, будьто би дав обіт, що поки не відвідає гробу пророка, буде німаком. Подорож тревала цілий тиждень, бо зараз по їх відїзді знов настала злива і годі було ріку перебристи. Мусіли коло броду вижидати догідної хвилі. Нарешті виїхавши з ліса, побачили на скалистім узгірю якісь руїни. То була кріпость Бурда. Коли підїхали близше, показалося, що кільканацять домів, хоч всі були пощерблені зубом часу, ще сяк-так держалися.

Сей найбільший і найліпше удержаний будинок буде мабуть тюрмою, в котрій сидить попович, — промовив Ліндсай, очевидно по анґлійськи.

Ви вже забули, що ви німак? — Сивенкий скартав його.

Коло нас нема нікого чужого.

Але в кождій хвили може зявитися... вискочити з заваленої хати... Ось вже біжуть до нас арнавти. Тут кріпость, отже вони мабуть будуть питати нас, хто ми.

Збіглося яких пятнацять арнавтів. Вони окружили мандрівників і не пускали далі.

Хто ви? — питали. — Покажіть документи!

Котрий з вас письменний? Сивенкий спитав, витягаючи зза пояса якусь грамоту.

На се питання не дістав від жадногоз арнавтів відповіди.

Заведіть нас до вашого отамана. Йому розкажемо, хто ми! Сивенкий промовив приказуючо.

Окружене зазброєними, але дуже лихо, арнавтами, ціле товариство підїхало до великого будинку, про який згадав був Ліндсай. То була касарня арнавтів і вязниця. Перед будинком стояв високий турецький офіцир.

То може ти командант ґарнізону сеї кріпости? — Сивенкий спитав, поклонившися.

Я. Хто ви, звідки, куди і чого?

Я Кара Юзуф, се мої товариші. Ось мій пашпорт зі Стамбула. Сивенкий подав йому грамоту. Офіцир прочитав і низько поклонився.

Ти мір-і-ліно? Баша з одним хвостом? Вибач ефенді, що мої арнавти обскочили вас, як звичайних волокитів. Вони така дич. Лише сором роблять мені.

Хибаж я не знаю, які арнавти? Чи я їх не мав під моєю командою?

Вступіться мені з очий! — офіцир крикнув до арнавтів. Другим разом ліпше приглядайтеся, хто приїхав.

Ви лище в переїзді, чи задержитеся в Бурді? звернувся до Сивенкого. — Може будете ночувати в гостинници?

Ми гадаємо задержатися тут тиждень або й довше, — Сивенкий відповів. — Сюди мають приїхати купці з Ардагану. Будемо дожидати їх. Я чув, що гостинниці тут дуже нехарні. Ми воліли би наймити цілий дім, як би був який.

Гм... Цілий дім? Такий, в котрім кромі вас більше ніхто не мешкав би? Ні сам ґазда? Такої хати тут не знайдете.

Ґазда мігби мешкати, але ніхто більше. Тільки ґазда з родиною.

Такий дім є. По сій касарні і по сараю Мутеселіма, найкращий дім в Бурді.

Далеко відси?

В Бурді ніякий дім не є далеко відси. Той дім, про котрий говорю, найблизший.

Ся касарня?... Чи може вязниця- — Сивенкий спитав гадаючи, що командант арнавтів загадав ціле товариство увязнити.

Не касарня. Сусідний дім. Той, від касарні відділений садом.

Чия то хата?

Селім-аґи.

Кілько там вільних комнат, чи є стайня, де ми тримали би наші коні і кілько той Селім-аґа взяв би за тиждень? Є чотири вільні комнати з вікнами на сад. І стайня є. За тиждень ви заплатили би десять пястрів.

То не дорого. Але мене до сеї хати не тягне. Заблизько касарня. і вязниця. Крики арнавтів і арештантів, ще коли бють їх, то не спів соловея.

Не буде крику. Ґазда сеї хати, той Селім-аґа, то я. Я командант арнавтів, пан життя і смерти арештантів. Прикажу їм бути тихо. Говорити й дихати заголосно забороню їм.

Коли так, то ходім оглянути хату.

В сінях на земли сиділа стара баба з дошкою на колінах. Різала цибулю.

Мерсіно! — Селім промовив до неї весело.— Сей ефенді, міріліно Кара Юзуф найнив на цілий тиждень для себе і своїх товаришів чотири вільні комнати в нашій хаті.

Коли баба почула „міріліно” схопилася і стала Сивенкому пильно придивлятися.

Він справді що найменше міріліно, — замітила. — Вже заплатив? Кілько?

Ще не заплатив, бо ще не бачив, які сі комнати. Ще не знає, чи буде з них вдоволений. Як лишиться у нас, то за тиждень заплатить пять пастрів. Зараз дам тобі... Всі пять. Ти знаєш, що я всі гроші зараз передаю тобі.

(Дальше буде).

ЩЕ ПРО САМОУБИЙНИКА І БАНДИТА М. КОЛЦУНА

Канад. Фармер пише:

У второк минулого тижня відбулось у Винніпеґу коронерське слідство над тілом самоубийника і і бандити Мих. Колцуна. Лава суддів коронерського суду видала вирок стверджуючий, що М. Кулцун умер у головнім Шпитали, наслідком рани від кулі в голові, яку собі сам спричинив, у домі під ч. 450 у Йонг Ст. Судді ствердили, що поповнив він самовбийство, та висказали признаня моторциклевому поліцаеви, Матезонови, за приловлення і арештовання Колцуна.

Підчас слідства переслухано 15 свідків. Громаданка Ендерсон, у якої домі Колцун пострілився і яка була наочним свідком його самоубийства зізнала що коли констабл Матезон дивився за маючи прибути поліційним автом, що мало прибути і забрати Колцуна сказала вона в жарті до сього послідного: „Думаю, що ти не зручний хлопець, коли дався зловити поліцаеви" Колцун не сказав нічого, лиш подивився дуже значучо на жінку, а опісля вийняв нагло револьвер з кишені і стрілив собі в голову.

МкМиллан властитель „Виннипеґ Дроґ Компанії", себто аптеки, де кілька місяців тому працював Колцун, висказався дуже похвально про характер і способности Колцуна. Покійний був веселого успосіблення, а для його фірми працював від трьох до чотирох літ. Роботу у нього залишив перед 6 тижнями, виповівши місяць на перед.

Опісля зізнавала також вдовиця жінка Колцуна, яка перечитала по англійськи написану послідну записку Колцуна до неї, яка звучала: „Моя найдорозша! Як я не вернусь, мое авто буде коло головного Шпиталю, а мене більше не буде. Поступай найлучше ці сля змоги. Боже благослови Тебе". Револьвер, який їй показано і яким він застрілив себе, належав до її мужа, однак він все лежав у куфрі. Про самовбийство не згадував він ніколи жінці. Преед вступленням на фармацевтику працював він в реставранті, а ще передше на фармі.

Тут згадати належить, що реґістрар манітобського університету, п. Спенс, помістив спростовання у канад. часописях, у якім заперечуе, що Колцун скінчив фармацевтику на тутешнім університеті. Він вправді ходив на перший рік фрмацевтики, однак не скінчив його і не мавніякого степення університетського, Се варта булоб запамятати усім тим часописним крикунам, що називають Колцуна образованим інтеліґентом з укінченим університетом.

Поліцай Матезон заявив на згаданім слідстві, що коли він арештував Колцуна, то сей послідний сказав до нього: — „Мек, ради Бога, пусти мене". Констабл Матезон не перешукував його кишень, позаяк він знав його перед тим яко аптикарського практиканта і уважав його за спокійного молодого чоловіка.

Похорон Колцуна відбувся минулої середи, о 3-ій годині пополудни з дому погребового Томсона. Похоронено його на протестанськім цвинтарі, Елмвуд, без ніяких церковних церемоній. У похороні взяла участь досить численна родина Колцуна, себто батько і мати, брат гр.-кат священник і молодший брат медик, жінка покійника і її родина та приятелі.

Спільник Колцуна Ілько Романюк, звісний з неконечно добрих діл, ще перед своїм арештованням, ставав у второк минулого тижня перед поліційним судом, як обжалований о грабіж автомобілю та 9 бандитський напад і зрабовання 4.000 долярів з рук касієрки, П. і Б Кеш Стор, минулої весни Його переслухання відложено на тиждень, а суд на предложення адвоката, назначив 20.000 дол. кавції за його випущення на волю. Вимаганої кавції не зложив ніхто і тому Романюк полишився на далі в арешті.

Родичі Романюка живуть у Виннипегу і посилають своїх дітей до польської парохіяльної школи св. Духа. Деякі наші інформатори доносять нам, що старий батько Романюка мав у послідним часі належати до тутешньої соціялістичної організації.

МИЛОСЕРДНІ ГОРОБЦІ.

Як звісно загально признаний е погляд, що горобець то найгірший птах, влізливець, що напастуе гнізда ластівок, виганяе їх звідтам і сам там замешкуе і т. д. То ось один німецький природник в дрезинській ґазеті для хову дробу подае й один гарний із життя горобців. Він побачив на вулиці, як кілька горобців годувало старого горобця. Це зацікавило природника, тому він підійшов близше. Заразже повтікали всі горобці, остався лише цей один, обваляний і скакав неспокійно то сюди то туди. Природник зловив горобця і приглядався йому близше. Виявилося, що горобець дещо сліпий на обое очей. Тепер пустив природник нещасливого горобця і з далека побачив, як знову злетілися инші горобці й кормили сліпого. Тривало це доволі довго аж надбігли вуличні хлопці з візочком і горобці злетіли на дах, а з ними і сліпий.

ВЕСІЛЛЕ ПАВУКА.

Тиґровий павук, Арґіопа то мистець у закладанню своеї ріжноманітної сіти. То е справжній лябірінт, що складається з більше сітий. Павутинне уставлене так, що жертви його мусять там зловитись. Та найцікавійше е залицяння цього павука і його весілле. Цікаві теж т. зв. весільні хідники, сіти. Се окремі нитки розіпняті до сідала Арґіопи. Вони мають павукови влекшувати дорогу до кровожадної „молодої". Сими нитками не може продістатися ні один инший павук, лише вибранець з її роду. Значно меньший самець закрадається обережно сею павутинею а при сьому кидається вигинається наче акробат. Перед самою самичною пристане на хвилиночку, але зараз скаче до неї. Вона тимчасом випрямилася й стиснула його ногами. По 2—3 хвилинах запліднення скінчена. Самець зараз же виривається з обіймів Арґіопи й пускається втікати. Але самичка звичайно е скорійша, мерщій кидається за ним, схоплюе його, скоро омотуе його павутинням, перегризае йому горло й пожирае його дуже смачно. Вона жие самітним життям, не терпить нікого навіть із свого роду біля себе. Хто на нещастя приблизиться до її гнізда, того заколе й ховае на чорну годину. На 21-ому дні після весілля будуе першу колиску для дітий й до неї складае около 200 золотистих яечок, які основуе майже непроникливою опоною, щоби забезпечити їх перед неприятелем. 42-ого дня по весіллю будуе другу колиску і заносить до неї знову яких 200 яець. На 63-тю ніч будуе четверту й останню. Як лише скінчила цю працю, тратить сили й за кілька годин паде Арґіота мертва на землю. З яець вилягаються лише тоді молоді, коли зимою холод досягнув лише 2—3 ступні.